

Inštrukcia:

- Interpretujte text ostatným (kľúčový bod, myšlienku)
- Identifikujte silné či slabé stránky myšlienky, či kontroverziu
- Zaujmite postoj
- Nájdite paralelu so súčasnosťou (aplikujte) a zaujmite postoj

Karl Jaspers: Otázka viny. Príspevek k nemecké otázce. Praha: Mladá fronta 1991. Edice Váhy, sv. 3. II. vydání. ISBN 80-204-0244-6.

1 Morální vina

- a. Život v masce – nevyhnutelný pro toho, kdo chtěl zůstat naživu – s sebou nesl morální vinu. Lživé prohlašování loajality vůči hrozícím instancím, jako vůči gestapu, - projevy jako hitlerovský pozdrav, účast na shromážděních a mnoho jiného, co vzbuzovalo zdání, že jsme s nimi – kdo z nás se v Německu takto neprovinil? Jen zapomnětlivec se v této otázce může klamat, protože se klamat chce. Kamufláž patřila k základním rysům našeho života. Tíží naše morální svědomí. 37

2 Morální vina

b....vina způsobena falešným svědomím

Mnoho mladých lidí procítá s hrozným vědomím: mé svědomí me sklámalo – nač se mohou spolehnout? Věřil jsem, že žijm v duchu idealismu, že se obětuji pro nejušlachtilejší cíl a že chci to nejlepší. Každý, kdo takto procítá, se bude zkoumat, kde byla vina – vina způsobená nejasností nebo tím, že nechtěl vidět, nebo tím, že se vědomě uzavřel do izolované sféry slušnosti vlastního života. 37-38

„Je to rozkaz“, to znělo a mnohem lidem ještě zní tak, jako by to vyjadřovalonejvyšší povinnost. Ale tato slova přinášela zároveň úlevu, dovolující – s pokrčením ramen -, aby zlé a hloupé platilo za nevyhnutelné. 39

3 Morální vina

c. Částečné schvalování nacionálního socialismu, polovičatost a příležitostné vnitřní přopodobnění a přizpůsobení bylo morální vinou bez jakéhokoli rysu tragičnosti, která je vlastní předchozí druhům viny. 40

Poznávám-li, že princip je zlý, pak je všechno špatné a zdánlivě dobré důsledky nejsou samy tím, čím se zdají být. 40

d. Mnoho lidí se oddávalo pohodlnému sebeklamu: však jednou změníme tento zlý stát, strana opět zmizí, potrvá nanejvýš do smrti Vůdce. Nyní musíme být s nimi, abychom zevnitř obrátili věc k dobrému. S.41

4 Morální vina

e. Je rozdíl mezi aktivními a pasívními. Lidé politicky činní a uskutečňující politiky strany, vedoucí a propagandisté, jsou vinni. Jestliže se nestali zločinci, mají přece vzhledem ke své aktivitě určitelnou vinu. Avšak každý z nás má vinu, pokud zůstal nečinný. Vina pasivity je jiná. Bezmocnost omlouvá, neúčinná smrt se morálně nepožaduje. Už Platón pokládá za samozřejmé, že je třeba skrýt se ve zlých dobách a beznadějných poměrech zůstat naživu. Ale pasivita ví, že je morálně vinna každým selháním, které zanedbává povinnost chopit se jakékoli možné aktivityk ochraně ohrožených, k ulehčení bezpráví, k odpirání zlu. V bezmocném podrobení zůstávalo vždy volné pole pro aktivitu, která sice nebyla bez nebezpečí, ale při obezřelosti mohla být účinná. Jednotlivec bude muset uznat, že promeškal-li úzkolstivě tuto příležitost, je morálně vinen. Slepota vůči neštěstí druhých, tato chybějící fantazie srdce, a vnitřní nedotčenost viděným zlem, tož morální vina. 42

f. Morální vina, spočívající v tom, že jsme se v vnějškově přizpůsobili soupotnictví, je v té či oné míře společná nám mnohým. Kvůli životním možnostem, aby neztratili své postavení, aby nezničili své šance, stávali se lidé členy strany a konali jiné činy nominální příslušnosti. Nikdo pro to nenajde naprostou omluvu, zvláště připomeneme-li, že bylo mnoho Nemců, kteří k takovému přizpůsobení neprikročili a vzali na sebe skutečně všechny nevýhody. 43

5 Metafyzická vina

Mravnost vždy určují také cíle, které nepřesahují svět. Morálně mohu být povinen nasadit svůj život, je-li naděje na uskutečnění určitého cíle. Ale z morálního hlediska neexistuje požadavek obětovat život, vím-li jistě, že se tím ničeho nedosáhne. Z morálního hlediska existuje požadavek dát život v sázku, ne však požadavek zvolit jistou záhubu. Morálně se v obou případech požaduje spíše opak: nečinit to, co je vzhledem k světským účelům nesmyslné, nýbrž zachovat si život při jejich uskutečňování. 44-45

Ale je v nás vědomí viny, které má jiný zdroj. Metafyzická vina je nedostatek absolutní solidarity s člověkem jako člověkem. Táto solidarita zůstává trvalým požadavkem i tam, kde už smysluplný požadavek končí. Je porušena, přihlížím-li, jak dochází k bezpráví a zločinu. Nestačí, že dávám obe k tomu a jsem-li při tom a zůstávám naživu, zatímco druhý je vražděn, pak je ve mně hlas, díky němuž si uvědomuji: to, že ještě žiji, je moje vina. s. 44

6 Metafyzická vina

Zůstali jsme raději naživu, se slabým, i když oprávněným důvodem, že naše smrt by stejně nic nepomohla. To, že žijeme, je naše vina. s. 45

Ti však, kteří tomu nemohli zabránit, úplně bezmocní, pobouření, zoufalí, učinili další krok ve své proměně díky tomu, že si uvědomili metafyzickou vinu. 45

7 Politická odpovědnost a kolektivní vina

Neboť nelze oddělovat politické poměry a celkový způsob života lidí. Neexistuje absolutní oddělení politiky a lidského bytí, pokud ještě činně žije a nehýne v ústraní jako poustevník. 49

Způsob života vyvolává politické události; politické poměry takto vznikající vtiskují zase ráz způsobu života. To nepřipouští radikálně od sebe navzájem oddělovat morální a politickou vinu. 49

...celé obyvatelstvo skutečně nese důsledky veškerého jednání státu...49

To, že obyvatelstvo ví, že musí nést odpovědnost, je první známka probuzení jeho politické svobody. 49

8 Politická odpovědnost a kolektivní vina

Jsme politicky odpovědni za náš režim, za jeho činy, za začátek války v této dějinné situaci a za to, že jsme připustili, aby se na nejpřednější místa dostali vůdcové určitého typu. Proto jsme vítězům, zavázání prací a dobrými výkony a musíme vše opět napravit, jak je uloženo poraženému. 50

Cítíme se účastni nejen toho, co se činí v přítomnosti – a tudíž spoluvinní jednáním současníků -, nýbrž i souvislosti tradice. Musíme převzít vinu otců. Všichni máme spoluvinu na tom že v duchovních podmínkách německého života bylo něco, co umožnilo vznik tohoto režimu. 51

9 Sebezavržení a vzdor

Čím větší je citlivost k výčtkám, tím větší bývá bezohlednost, s níž je člověk s to vyčítat druhým. 75

...chce ten, kdo se vyznává, dodat hodnoty, jak se chce před druhými vyznamenat. 75-76

Jeho vyznání viny má donutit i druhé k vyznání. V takovém vyznání je rys agresivity. **Moralizmus jako projev vůle po moci** živí jak popudlivost vůči výčtkám, tak i vyznání vin, živí výčitky druhým i výčitky sobě a způsobuje, že jedno psychologicky přechází do druhého. ...vždycky prvním požadavkem vnitřně se zabývat sebou samým. Díky tomuto požadavku vyhasína citlivost k výčtkám i puzení vyznat se z viny.

...Právě proto, že druzí morálně útočí, dochází k velkému zatvrzení...(mnohým-SL) ...se zdá výhodné vyznat se z viny. ...Je tu tendence říkat to, co si přeje slyšet. K tomu přistupuje fatální sklon považovat se za lepšího než druzí v důsledku svého vyznání viny. 76

Vášnivá tendence „hlásit se k našim dějinám“ dovoluje schvalovat v skrytu zlo, nacházet na něm dobré, pyšně se jím opevnit v nitru proti vítězům. 77

...„Pieta“ má takto donutit mladou generaci Německa, aby se znovu stala takovou, jakou byla generace stará. 77-78

Ke všem způsobům vzdoru patří agresivní mlčení. Člověk se uzavírá před nezvratnými důvody. Opírá své sebevědomí o mlčení jako o poslední moc bezmocného. Dává mlčením najevo, aby urazil mocného. 80

10 Uhýbání do jednotlivostí, které jsou samy o sobě správné, ale pro otázku viny nepodstatné

K nejpochoptelnější podobě uhýbání vede pohled na vlastní bídu. ...nesmírná bída omlouvá. 80
„Bída, která přišla na celý národ, je tak obrovská a její míra je tak nepředstavitelná, že bychom si neměli sypat do rány ještě sůl.“ 81

Proto pro nás – jako pro jednotlivce – platí: nechceme se tak snadno cítit nevinni, nechceme litovat sebe samy jako oběti neblahého osudu, nechceme očekávat pochvalu za utrpení, nýbrž chceme se sami sebe ptát, neúprosně si sami pro sebe ujasňovat: kde jsem cítil falešně – chceme hledat vinu tak dalece, jak jen možno, u sebe, a ne ve věcech nebo u druhých, nechceme se vyhýbat otázce poukazem na bídu. 82

11 Uhýbání do nějakého druhu obecnosti

je úlevou, když se já sám jako jedinec stávám nedůležitým, proto že celek je děním, které se přese mne valí, ale na němž se aktivně nepodílím a na němž tedy nenesu žádnou vinu. Pak žiji v pohledu na celek, jsem sám jen někým, kdo bezmocně trpí nebo se bezmóvně účastní. Nežiji sám za sebe. 82

1. Celková morální interpretace dějin nás vede k tomu, že očekáváme spravedlnost v celku: „Všechna vina se na zemi vymstí.“ 82

Dobré a pravdivé nepřichází samo sebou. Ve většině případů nedochází k nápravě. Zkáza a pomsta zasahuje vinníky i nevinné. 83

2. Totální názor, že všechno na světě má posléze svůj konec, že vše, co se podniká, nakonec ztroskotává... Tak je zbaven v abstrakci své viny. 83

Německo zástupnou obětí. Trpí za všechny. U něho se drasticky projevuje vina všech a ono je za všechny drasticky trestáno. To je falešná patetika. ... Je to sklouznutí do „estetična“...84

4. Ale morální a metafyzická vina, již chápe jen jedinec ve svém společenství jako svou vinu, se neodpykává (jak vyplývá z její podstaty). Nepřestává. Kdo ji má, vstupuje do procesu, který potrvá po celý jeho život. 84

2. Cesta očisty

Pokud jde o jednání, znamená očista nejprve nápravu. Politicky to znamená splnit z vnitřního souhlasu úkoly, které budou uvedeny do právní formy a jejichž splněním máme zčásti obnovit to, co bylo zničeno v zemích napadených Hitlerovským Německem, a to i na vlastní ujmu. 85

Ujasnit si svou vinu znamená zároveň ujasnit si svůj nový život jeho možnosti. Z tohoto ujasnění vyvěrá vážnost rozhodnutí. 86

Očista je spíše vnitřní pochod, který není ničím, co lze jednou provždy vyřídit, nýbrž neustávajícím procesem, v němž se člověk stává sebou samým. 86

Očista je podmínkou naší politické svobody. Neboť teprve z vědomí viny vyrůstá vědomí solidarity a společné odpovědnosti, bez nichž není svoboda možná. 87

Zkrátka: bez očisty není politické svobody. 87

Bez vědomí viny zůstává naše reakce na každý útok protiútokem. 87

Jestliže jsme si osvojili vědomí viny, snášíme falešná a nespravedlivá obvinění s klidem. 88

Slyšíme-li takové výčitky, cítíme se spíše starostlivě, že se věc druhých nedotýká a že druzí nic netuší.

Musíme spíše útoky proti sobě hledat, než se jim vyhýbat, protože jsou pro nás kontrolou vlastního myšlení. Náš vnitřní postoj se tak osvědčí. 88

...můžeme se očistou osvobodit jen v tom smyslu, že budeme připraveni na to, co přijde. 88

Očista nás osvobozuje. 88

Pokora a zachování míry jsou naším údělem. 89